

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 10, Aralık 2017, s. 621-633

Yrd. Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA

Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ikaya@gantep.edu.tr

Ar. Gör. Zübeyde ERKMEN

Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zubeydeerkmn@gmail.com

AYTÜL AKAL'IN ESERLERİNDE AİLE İÇİ ÇATIŞMA ÜZERİNE BİR İNCELEME

Özet

Canlılar yaşamlarını sürdürürken engellerle karşılaşır ve bu engelleri aşarken de çatışmalar yaşar. Birey bazen kendisi bazen de ailesi, irtibat halinde olduğu kişiler, toplumlar ve kurumlarla çatışmalara düşer. Bu çatışmaların önemli bir kısmı, toplumun temel taşlarını oluşturan ailelerde yaşanır. Bireyi ve toplumu çeşitli yönden etkileyen aile içi çatışmalar, sosyal bilimlerin ilgi alanı olduğu gibi her yönüyle insanı konu edinen edebiyatın, özellikle de çocuk edebiyatının ana konularından birini oluşturur. Çocuğu merkeze alan bu edebiyat, çocuğa görelilik ilkesiyle hazırlanan eserler aracılığıyla bireyi hayatın gerçekleriyle tanıştırır. Çok sayıda eserle karşılaşan okuyucu, zaman zaman niteliksiz kitaplarla da tanışabilir. Bu da bize çocuk kitaplarındaki niteliği, çocuğa görelilik ve çocuk duyarlılığını özümseyen ve bunu eserlerine yediren çocuk edebiyatı yazarlarını hatırlatır. Aytül Akal, çocuğun dünyasını ve edebiyatın niteliklerini özümseyen bir yazar olarak bilinir. O, çocukların kuşaklar arası, aile içi ve günlük yaşamda karşılaştığı çatışmaları mizahî bir üslupla anlatan yazarlardan biridir. Ergenlerin günlük hayatta yaşadığı çatışmaları konu alan bu çalışmada Akal'ın Kızım Ben Çocukken ve Oğlum Ben Çocukken adlı kitaplarında aile içinde gerçekleşen kişinin kendisiyle ve başka bir kişiyle yaşadığı çatışmalar söz konusu edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, aile içi çatışma, öykü.

AN INVESTIGATION ON FAMILY CONFLICT IN THE WORKS OF AYTÜL AKAL

Abstract

Living things, while leading their lives, meet obstacles & fighting with these obstacles, they come across challenges. The individual being, sometimes contradicts with himself or his family, his relatives, societies & institutions. The majority of these conflicts experienced in the families, forming the basis of society. Intra familial conflicts, affecting individual & society from different angles, constitute one of the major subjects of literature, especially children's literature. This literature, putting the child into the center, introduces the individual with the realities of life through literary works concerning children. The reader coming across so many works may sometimes face unqualified books as well. And this reminds us of the writers of children's literature who cares for the quality in children's books, who follows the children needs, who internalizes the sensitivity of children & who utilizes all these in his or her works. Aytül Akal is know as a writer who has been aware of the world of children & who has internalized the quality of literature. She is one of the writers narrating humorously the intergenerational, intrafamilial or daily conflicts as its subject matter, we will find Akal mentioning about the individual having conflicts intrafamilial or with someone out of family in her works *Kızım Ben Çocukken* (My Daughter when I was a Child) & *Oğlum Ben Çocukken* (My Son when I was a Child).

Keywords: Children's literature, intrafamilial conflict, story.

Giriş

Sosyal bir varlık olan insan, hayatını ve soyunu devam ettirmek için yaşamını hemcinsleriyle paylaşmak zorundadır. Birliktelikler toplumları, toplumlar da düzenli bir yaşamı gerekli kılar. İnsanoğlu sağlıklı bir hayat sürme arzusunda olsa da sürekli çatışmalarla karşılaşır. Bireyler arasında "düşünceler, değerler ve duygulardaki farklılıklardan kaynaklanan iç uyumsuzluk" (Kelly, 2006, s. 22); "Bir durum hakkında karşıt fikir ve pozisyonlar almaktan ortaya çıkan (...) bireyde psiko-sosyal gerginlik oluşturma" (Güler, 2013, s. 18) durumu olarak tanımlanan çatışma, insanların birbirleriyle anlaşamamalarından kaynaklanır.

Birey fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayamaz veya muhataplarıyla "düşünce, duygu, çıkar, beklenti ve amaç ayrılıklarına" (Yeşilyaprak, 1989, s. 50) düşerse içinde bulunduğu durumla denge kuramaz ve çatışmalar yaşanmaya baş-

lar. Zira birey, çocuklukta okula adaptasyon, ergenlikte aile-ergen arasında iletişim uyumsuzluğu, yetişkinlikte ast üst arasındaki mesleki çatışma, evliliğe alışma sürecinde yaşanan çatışmalar ve emeklilikte meslek gömleğini yırtamama gibi durumlarla karşılaşır. Çatışmalara bir bütün olarak bakıldığında ya şiddetli bir gerilimi ya da karşılıklı anlaşmaları zorunlu kıldığı görülür. Aslında çatışmalar, bir yönüyle de insanî ilişkilerin niteliklerini ortaya koyan; onun sağlıklı gidip gitmediğini ölçüp nasıl olduğunu da su yüzüne çıkaran bir olgudur (Gordon, çev: Tekin ve Özkan, 2016, s. 200).

Bireyin çatışmayı en çok ergenlik döneminde yaşadığı bilinir. Bu dönemde birey daha çok yetişkinler ve özellikle ailesiyle çatışır. Bunun sebepleri gencin uyumsuz tavırları ve içine düştüğü kimlik arayışında aranmalıdır. Doğal bir süreç olan kimlik arayışında “ergen, bir yandan toplumsal değerlerle bütünleşip toplum tarafından kabul görmek isterken, diğer yandan da kendini diğerlerinden ayrı bir varlık, bir birey olarak topluma kabul ettirmek istemektedir” (Avcı, 2006, s. 44). Ergende kişilik ve kimlik gelişiminin olumlu veya olumsuz bir seyir izlemesinin gerekçesi ailesiyle iletişimde gizlidir. Aile-ergen çatışmaları birey ve toplumun gelişimi adına bazen olumlu bazen de olumsuz sonuçlar doğurur. Çatışmalar iyi idare edilebilirse sağlam bir kişilik gelişimi yaşanır ve sağlıklı bir toplumun temelleri güçlendirilmiş olur. Aksi durumda ise yıkıcı sonuçların yaşanması kaçınılmaz olur (Yörükoğlu, 1996).

Ergenlerle ebeveyn arasındaki kuşak ve kardeşler arası yaşanan çatışmalar genellikle babanın baskıcı tutumu ve aile içi iletişim yetersizliğinden kaynaklanır. Ayrıca bu çatışmalara kıskançlık, ders çalışma, eve geliş gidiş saatleri, ekonomik sorun, yetişkin gibi algılanmama, arkadaş seçimi, boş zamanı değerlendirme, giyim kuşam, dağınıklık gibi sorunlar da sebep gösterilebilir (Yazıcı ve Ertem, 2006, s. 9). Aile içinde yaşanan bu tür çatışmalar, sosyoloji, psikoloji, pedagoji ve eğitim bilimleri gibi sosyal bilimlerin alanını oluşturduğu gibi toplum ve birey gerçeklerinden uzak kalamayan sanatın/edebiyatın ve özellikle de çocuk edebiyatının ana konularından birini oluşturur.

Çocuk edebiyatı, kendine has ilke ve yöntemleri bulunana edebiyat sanatının içinde değerlendirilmektedir. Kalemlerini daha dikkatli kullanmak zorunda olan çocuk edebiyatı yazarları bir eser oluştururken çocuğun dünyasını göz ardı etmemelidir. Bireyin günlük yaşamındaki çatışmalara yer vermeli, olay dizisi boyunca gerilim ve merak duygusunu canlı tutma yolları aramalı, kişinin kendisiyle, bir başka kişiyle, toplumla, doğayla çatışma öğelerine yer vermelidir. Bunlardan kişi-toplum çatışması, bireyin bir önceki kuşakla nesil farklılığından; kişi doğa çatışması, bireyin düşman olarak algıladığı doğaya karşı yaşadığı çatışmalardan; kişinin kendisiyle olan çatışması, bireyin davranışlarıyla düşünceleri arasında içsel sorgulamalarından; kişi kişi çatışması ise bireyin fikir ve çıkar çatışmalarından kaynaklanmaktadır. (Sever, 2012; Solak, 2012).

İnsanoğlu, değişim ve gelişimin hızına paralel olarak çok farklı çatışmalar yaşar. Bu gerçeği göz ardı etmemesi gereken çocuk edebiyatı yazarları, olay örgüsünü kurgularken bu tür çatışmalara yer verme ihtiyacı duyar. Günlük yaşamları farklı üslup ve anlatım tarzıyla eserlerine sindiren çocuk edebiyatı yazarlarından biri de Aytül Akal'dır. Akal, aile içi çatışmalar yanında kişinin kendisiyle olan çatışmalara da sıklıkla yer veren bir yazardır.

Amaç

Bu araştırma, sekiz yaş ve üzeri bir kitleye hitap eden *Kızım Ben Çocukken* ve *Oğlum Ben Çocukken* adlı çocuk kitaplarında toplumun günlük yaşamında ailelerin karşılaştığı çatışmalarda kişinin kendisiyle ve ailenin diğer fertleriyle yaşadığı çatışmaların incelenmesini amaçlamaktadır.

Yöntem

Yapılan bu araştırma, Aytül Akal'ın *Kızım Ben Çocukken* ve *Oğlum Ben Çocukken* isimli çocuk kitaplarını olduğu şekliyle inceleyen betimsel bir araştırmadır. "Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar" (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s. 22). Aytül Akal'ın araştırmaya konu olan eserlerinde konuyu yapılandıran öğeler ele alınarak olay örgüsünü oluşturan çatışmalar betimlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Yapılan çalışma, literatür taraması olduğu için doküman inceleme tercih edilmiştir. Bu tarama "araştırmada ele alınan konu ve alt konuları ile ilgili bilgi ve araştırma sonuçlarının belirlenerek araştırma probleminin tanımlanması süreciyle başlar" (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s. 45). Literatür taramasında araştırmada kullanılacak bilginin elde edilmesi için doküman incelemesi gereklidir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Yazılı materyallerin analizi yapılırken genel olarak beş aşama kullanılır: 1. dokümanlara ulaşma, 2. özgünlüğü (orijinallik) kontrol etme, 3. dokümanları anlama, 4. veriyi analiz etme, 5. veriyi kullanma (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Veri analizine dayanan söz konusu çatışma çocuk kitaplarıyla ilgili olduğu için daha çok yazılı materyallerden yararlanılmaktadır. Bu yöntemle (veri analizi) incelemeye alınan eserlerde çatışma temaları derinleştirilerek incelenmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Son yüzyılda farklı disiplinlerin çocuklar üzerine yaptığı çalışmalar ivme kazanır. Bu durum çocuk edebiyatı alanına da sirayet eder. Zira alanda nitelikli eser veren yazarların ve akademik çalışmaların arttığı görülür. Üzerinde çalışmaya değer bulunan

çocuk edebiyatı yazarlarından Aytül Akal, dramatik yapıları çocuğun dünyasına uygun kurgulayan ve bu doğrultuda 70'e yakın eser veren yazarlardan biridir. Geniş yelpazede ürünler veren Akal'ın konu seçiminde zorlanmadığı görülür. Eserlerinde çoğunlukla günlük yaşamın ön planda olduğu aile içi ilişkiler ve kuşak çatışmasına yer verir. Bununla birlikte yetişkin ve ergenlerin kendi dünya ve değerlerini yeniden değerlendirme ve sorgulamaya yönelik iletilerini de ihmal etmez. (Adıgüzel, 1999)

Akal'ın *Oğlum Ben Çocukken* ve *Kızım Ben Çocukken* isimli kitapları sekiz yaş ve üzeri bir kitleye hitap etmektedir. Onar bölümden oluşan her iki eser, Saadettin Ceylan tarafından resimlendirilir. Eser, çekirdek bir ailede yaşanması mümkün olayları yansıtmaması bakımından önemlidir. Öyle ki Akal, kitapları okurken, öykü kişilerinden birinin biz olduğumuz hissine kapılabileceğimizi söyler. Hatta yazarın bir kapı aralığından yaşamımıza göz attığını hatırlatıp eserlerinde yaşamın gerçeklerine değindiğini belirtir. (Akal, 2011) Ayrıca eserlerinde gerçeklik duygusunu arttırmak için anlatımı birinci kişi ağzı ile yapar. Samimi bir sohbet havası hâkim olan "bir çeşit duygu, düşünce ve sırlarını paylaştığı izlenimi veren bu anlatım çeşitliliğinin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği ve benimsendiği görülmektedir" (Yalçın ve Aytaş, 2005, s. 48).

Değerlendirmeye aldığımız her iki eserde şahıs sayısı üçer kişiden oluşmaktadır. Olaylar, babanın olmadığı, diğer bireylerin de isimlerine yer verilmeyen bir çekirdek ailede geçer. Eserlerden *Oğlum Ben Çocukken'* de iki erkek, *Kızım Ben Çocukken'* de ise iki kız çocuğuna ve her birinde anneye yer verilir. Yazar, bu kişileri: "Biri buluş çağında, diğeri henüz kendi dünyasında iki çocuk... Ve kendi çocukluğunun koşulları ile bugünün koşulları arasında bocalayan bir anne..." olarak tanımlar. (Akal, 2011, s. 65). Olaylar korumacı tutumuyla ön plana çıkan annenin etrafında yaşanır. Anne, zaman zaman iç çatışmalar yaşayarak devingenlik gösterse de çocukların istekleri karşısında geri adım atan anne tipi olmaktan ileri gidemez. Bu durum, ebeveyn karşısında direnip istediklerini yerine getiren çocuklar için de söz konusudur.

Çatışmalar

Yenilikler karşısında uyum problemi yaşayan insanoğlu, kurulu düzen ve alışkanlıklarını devam ettirme konusunda direnişe geçer. Aile ortamında yaşanan çatışmalar, çoğunlukla yeniliğe uyum sağlayan çocuk ve gençler ile yeniliklere direnen ebeveynler arasında yaşanır. Akal, eserlerinde teknoloji ve kılık kıyafetten kaynaklanan çatışmalar, harçlıkların azlığı, ergenlikten kaynaklanan uyumsuzluklar, verilen görevlerin ihmali ve yaramazlıktan kaynaklı muhtemel çatışmalara yer verdiği görülür. Günümüz toplumunda televizyon ve internet gibi yenilikler çocukların ayrılmaz bir parçası olurken anne ve babaların da olumsuz tepkilerine neden olur.

Çocukların televizyon ve bilgisayar karşısında çok zaman geçirmelerinden kaynaklanan olumsuz durum her iki esere de konu olur. *Oğlum Ben Çocukken'*de korumacı bir tutum sergileyen anne, evlatlarının televizyonu çok izlemesinden rahatsız olur. Onlara vakitlerini daha verimli geçirmeleri için bazı önerilerde bulunur. Dikkatlerini çekebilecek bir sesle: "Biliyor musunuz, ... Benim çocukluğumda televizyon falan yoktu. Cips de yoktu. Ama çok güzel vakit geçirmeyi bilirdik." der. Büyük oğlu, annesinin ne gibi şeyler yaptığını sorunca: "Şey... Örneğin artık yünlerden bebekler yapardık. Sonra gazete kağıtlarından onlara elbiseler kesip saatlerce oynardık." deyince çocuk, annenin sözünü keserek "Herhalde bebekle oynamamı beklemiyorsun!" cevabını verir. Anne dünyanın nasıl döndüğü gibi konularda sohbet ettiklerini de söyler. Ancak çocuk, annenin bu yaptıklarını sıradan ve basit şeyler olarak görür ve "Aman anne, bunların çoğu sır olmaktan çıktı. Artık herkes neyin ne olduğunu biliyor. Hangi sersemi bulayım dünyanın neden döndüğünü anlatmak için?" diye tepki gösterir. Anne, çocukların tepki ve ilgisizliğine rağmen onları televizyon izlemekten alıkoyma isteğini sürdürerek "...Dönmece, istop, seksek, tilki tilki saat kaç ..." gibi oyunlar oynadıklarını söylemesi üzerine de alaycı bir ifadeyle "Ay anne, vaktim olsa güleceğim. Bu demode esprileri arkadaşlarımın yanında da yapayım deme sakın, olur mu?" diye uyarır. Oğlunun hazır cevapları karşısında söyleyecek söz bulamayan anne, "Bence sen gidip şu televizyondaki filmin sonunu izle. Benim biraz işim var" diyerek çocuklarıyla çatışmaya girmek istemez (OBÇ. 6-8).

Söz konusu durum, *Kızım Ben Çocukken'*de de görülür. Anne televizyon karşısındaki çocuklarından bu defa da teyzelerine mektup yazmalarını ister. Büyük kızı: "Neden? Bayram mı geldi? ... Yoksa yılbaşı falan mı yaklaşıyor?" diyerek annesinin isteklerine şaşırır. İkna gayretinde olan anne: "Yok canım. Öylesine işte. Özledik, nasılsınız falan der. Kızı ise ilgisiz bir şekilde "Telefonumuz bozuk mu? Neden telefon etmiyorsunuz?" cevabını verir. Mektubun zevkinin başka olduğunu belirten anne, kendisinin ve arkadaşlarının postacının yolunu dört gözle beklediklerini söyler. Çocuklarının ilgisiz cevaplarına şaşırarak anne, kendi çocukluğuyla içinde bulunduğu dönemi kıyaslar. "Hayret! Yazı yazmak, okumak, resim yapmak, müzik dinlemek, sohbet etmek... Bunlar o kadar güzel şeyler ki! Neden sizler aynı keyfi duymuyorsunuz şaşıyorum." (KBÇ. 9-10) dedikten sonra kendi çocukluk yıllarının nasıl geçtiğini anlatır. Ancak çocuklarına mektup yazdırmayı başaramaz. Aksine çocuklar televizyon ve bilgisayarlara sahip oldukları için çok şanslı olduklarını belirtir ve anneye birlikte televizyon seyretmeyi teklif ederler. Anne ise çocuklarının teklifine uyararak onlarla televizyon izler. Her iki eserde de Annenin ciddiyeti karşısında çocukların duyarsız ve ilginç cevapları gerilim ve çatışmayı arttırması beklenirken yazar, çatışmayı ön plana çıkarmaz adeta bilinçli bir şekilde anneyi pasif bir konuma çeker.

Aile içinde yaşanan önemli çatışmalardan bir diğeri de çocukların ilginç kılık kıyafetler tercih etmesidir. *Oğlum Ben Çocukken'* de anne, oğlunun saç ve kılık kıyafet tercihleri karşısında şaşkınlıklara düşer. Bir gün vıcık vıcık saçların gözleri üstüne düşen oğlunu görünce, ona saçlarını biraz kestirse belki bu kadar çabuk yağlanmayacağını söyleyerek rahatsızlığını dile getirir. Çocuk ise “Ne yağı anne, jöle bu jöle! Böyle yağlı görünsün diye özellikle jöleliyorum” (OBÇ. 11). diye cevap verir. Anne “Tamam canım, jölene bir şey dediğim yok da, belki yana doğru tarasan diyorum. Bak işte şöyle, iyice yana doğru fırçaladın mı” yüzünün açılacağını söyler. Çocuk ise “Ay saçmalama anne! O senin dediğin saç modelini arkeoloji müzesindeki heykellerden birinde görmüşsündür eminim. Artık öyle tarih öncesi saç modeli dünyanın hiçbir yerinde” olmadığını, eğer bir meslek seçerse kuaför olup eski saç modellerini uygulayacağını belirterek tercihlerine karışmaması gerektiğini hatırlatır. Anne ise kendisine karışmadığını aksine modern bir anne olduğunu söyler. Oğlunun üstelemesi üzerine “Öff! Ne yaparsanız yapın! Ben karışmıyorum. Hem zaten çok işim var” diyerek yine çatışmaya girmek istemez. (OBÇ. 16)

*Kızım Ben Çocukken'*de ise yırtık bir pantolon giyen kızını görünce: “Hii! Kızım, nedir bu halin? ... Aynaya baktın mı sen?” demesi üzerine: “Anne, yırtık değil o, pekala biliyorsun. Moda böyle” diyerek kıyafetinin normal olduğunu ve moda uyduğunu ifade eder. (KBÇ. 15). Anne yine aynı tepkiyi sergileyerek kendi çocukluk yıllarından örnekler verir. Ancak kızını da ikna edemez.

Yazar, bu çatışmayı bir de çocukların cephesinden, annenin kılık kıyafeti üzerinden yaşatır. *Oğlum Ben Çocukken'*de ergen olan oğlu, bir gün annesinin şapka giydiğini görünce “Anne, bu şapkayla çok komik oluyorsun... Yani arkadaşlarımdan hiçbirinin annesi şapka giymiyor da, garip geliyor bana” ifadesiyle rahatsızlığını dile getirir. Arkasından paltosunun rengi yanında saçının şeklini de eleştirerek “Neden öyle kıvrık kıvrıklar ki? diyerek düzetmesini ister. Kendi saçlarının kıvrık olmasından da utanır. Hatta göz rengi hakkında “Bari gözlerim renkli olsaydı ya...” diyerek eleştiride bulunur. Çocuklarının aksine savunmaya geçen anne eleştirilere makul cevaplar vermeye çalışır. “Ben ne yapayım? Annem ve babam kıvrık saçlıydı. Benim saçım da böyle.” diyerek bunun elinde olmadığını ve genlerinden geldiğini izah etmeye çalışırken: “Değiştiremeyeceğin şeyler için boşuna üzülme oğlum. Sonra senin saçlarının nesi varmış ki? Çok güzel” İfadeleriyle ikna etmeye çalışır (OBÇ. 35-37).

Çocukken kendisinin de her şeye oğlu gibi baktığını hatırlatarak şunları söyler: “İnan ben de senin yaşında aynı sıkıntıları yaşamıştım. Burnumun şeklini, yüzümün uzunluğunu, kulaklarımdan kepe oluşunu hiç beğenmezdim... Bu yüzden benim de ailemi içten içe suçladığım çok olmuştu.” İfadeleriyle etkili bir iletişim yolunu yakalayıp oğluna bazı nasihatlerde bulunur: “Bak canım... Beğenmediğin yönlerini değil

de beğendiğin yönlerini düşünsen biraz da... Özelliklerini seçmek elimde değildi ki!" (OBÇ. 38) ifadelerinin kullanılmasıyla çocuk ile anne arasında yaşanan çatışma olumlu bir şekilde sonuçlanır. Rollerin değişmesi durumunda çatışmaların daha gerçekçi bir boyut kazandığı ve okuyucuya olumlu mesajlar verildiği görülür.

Kılık kıyafetten kaynaklanan diğer bir çatışma da aile bireylerinin izinsiz elbise giymeleri sonucunda yaşanır. Oğlu, bir gün annesine artık kimsenin kendisine ait kıyafetleri giymemesini ve kendisinin de bir başkasının kıyafetlerini giymek istemediğini söyler. Oğlunun bu talebini olumlu karşılayan anne, *Kızım Ben Çocukken*'de ise kızının kazağını giyer. Kızı, bu kazağın kendisine ait olduğunu söyleyerek rahatsızlığını dile getirir. Anne: "Ne var bunda kızım? Benim çocukluğumda, üstelik önce ablam giyerdi annemin giysilerini. Ablama küçülünce de sıra bana gelirdi. Bazen benden sonra da, ablamla benden küçük olan kuzenlerimize gönderirdik..." diyerek bunu normal olduğunu belirtmesi üzerine çocuk: "Biliyorum, biliyorum. Sizin zamanınızda giysiler kuşaktan kuşağa geçerdi. Şimdi büyüklerden çocuklara yalnızca DNA'ları geçiyor anne, giysileri değil" diyerek tepkisini gösterir (KBÇ. 31). Kızıyla çatışma yaşayan anne, yine çocuğuna söyleyecek söz bulmayınca tartışmayı bırakıp hiçbir şey olmamış gibi kızın yüzündeki sivilcelere yönelir. Yazar, bu sefer de konuyu değiştirerek anneyi çatışmadan uzaklaştırır.

İlk gençlik döneminde birey, "ailelerinin tutuculuğundan, özgürlüklerini kısıtlamalarından, çocuk yerine konulmaktan, anlayış ve hoşgörüden uzak olmalarından ve kendilerine söz hakkı tanınmamasından" yakınmaktadır (Yavuzer, 1998, s. 313). Ergenlik dönemini yaşayan kız çocuğu, günlükler tutar. Anne, çocuklarının odasını düzenlerken kızının yatağında bir günlük görür ve onu birazcık inceler. Okul dönüşünde günlüğünü göremeyen çocuk annesine yatağındaki defterin nerede olduğunu sorar. Annenin ilgisiz davranışlarından günlüğün annesinde olduğunu anlar ve onu okuyup okumadığını sorar. Annesi günlüğü tesadüfen bulduğunu ve vakti olmadığı için sayfalarca yazısı bulunan defterle ilgilenmediğini söyler. Annenin söylediklerine inanmayan kız, daha önce de böyle bir şey yaptığını hatırlatarak: "Bu evde bana hiç saygı duyulmuyor. Ama ben kendi çocuklarıma böyle davranmayacağım, bundan emin olabilirsiniz... Onlara sınırsız özgürlük tanıyacağım. Hiçbir şeylerine karışmayacağım. İstediklerini yapmalarına izin vereceğim. Azarlamayacağım, kızmayacağım, utandırmayacağım. Ayrıca evde hiç iş yaptırmayacağım" diye hayıflanır. Anne ise sadece "Oh, ne güzel ben de senin çocuğun olsam" diye karşılık verir. (KBÇ. 60).

Anne ile kızı arasındaki çatışma devam ederken evin küçük kızı, elinde eski bir defterle gelir ve defterden,

"Ben büyüdüğümde çocuklarıma istedikleri kadar özgürlük tanıyacağım. Ne isterlerse yapmalarına izin vereceğim. Hiç azarlamayacağım. Hiç kızmayacağım. Asla

kendi annem gibi olmayacağım!" cümlelerini okur (KBCÇ. 61-62). Kızgınlıkla annesine bakan abla, kardeşinden o defteri hemen kendisine vermesini ister. Kardeşi de günlük kendisine değil annesine ait olduğunu söyler. Bu durum karşısında anne, herkesin büyüdüğünü, büyürken de kimsenin çocukluğunu yanında götüremediğini ve özlemle aranan özgürlüklerin çocukluğun kendisinde gizli olabilme ihtimalini içinden geçirir. Yazar, çatışmayı bir sonuca bağlamaz; ancak bu kez anne ve babalara sezdirme yoluyla, ergenlik dönemi yıllarına giderek empati yapmalarını salıklar. Böylece yetişkinlerin ergenlik dönemindeki çocukları anlayışla karşılamaları gerektiği gerçeğine göndermelerde bulunur.

Eserlerde ergenlik dönemi çocuklarının fiziksel değişimlerinden kaynaklanan çatışmalar da ihmal edilmez. "Bu dönemde bireyin yüzünde sivilceler belirir, boyları uzar, adele kuvvetleri artar. Bedensel gelişimdeki hızlı değişim nedeniyle görünüşünde simetrik olmayan büyüme ve gelişme yaşanır. Seslerinde ve görünüşlerindeki değişim belirginleşir" (Zengin, 2000; Çaplı, 1973 ve Kaya, 2014, s. 137). Bu dönemde erkeklerin iştahında aşırı artışlar gözlenir. Oğlunun fazlaca yemek tüketmesine şaşırarak anne, eline geçirdiği her şeyi hatta koca bir tencere pilavı yemesinden yakınıyor. Çocuk da annesinin, aksine evde yiyecek bir şeylerin bulunmamasından şikayetçi olup: "Ay anne, bir ekmek için şimdi hesap mı vereceğim...?" diye yakınıyor. Oğlunun ifadeleri karşısında şaşırarak anne, kendisine hesap sormadığını ancak koskoca ekmeği ve diğer yiyecekleri nasıl bitirdiğini merak ettiğini söyler. Bu minval üzere devam eden diyaloglar karşısında gerilen anne, kendi kendine "Sakin olmalıyım! Kızmamalıyım... Asla kızmamalıyım..." diye telkinlerde bulunur ancak; dayanamayıp "Beni de Yeseydin Bari!" diye kızgınlığını ifade eder. Ve hemen ardından: "Hay Allah! Ağzımdan kaçtı" diyerek yanlış bir tutum sergilediğini fark eder (OBÇ. 20).

Bu diyalogda anne, çocuğuyla çatıma yaşarken kendisiyle de iç çatışmalar yaşar. Yazar, bu bölümde anneyi üslubundan dolayı suçlu bir konuma itip çatışmada daha pasif bir konuma çeker. Akal bunu yapmakla okuyucuya/ebeveynlere ergenlik sürecinin özelliklerini hatırlatarak onlara karşı davranışları ve ifadelerinde dikkatli olmaları gerektiğini sezdirmek istediği söylenebilir. Ancak diğer çatışma diyaloglarında, çocukların annelerini ciddiye almayarak kullandığı ifadeler karşısında çocukların geri adım atılmadığı da yazarın ihmal ettiği bir durum olarak dikkatlerden kaçmaz.

Ergenlik döneminde birey, tam bir yetişkin olarak kabul görmez. Ancak ergen, kendini bir yetişkin olarak görür ve böyle kabul edilmesini ister. Bir geçiş döneminde bulunduğundan duyuş ve düşüncülerinde farklılıklar yaşaması nedeniyle, "anne baba ve ergen arasında, yeterli düzeyde dostça bir ilişki kurulamamaktadır. Bunun sonucu olarak da, davranışlarından dolayı kendisine çocuk muamelesi yapılan genç, yer yer isyan etmektedir" (Yavuzer, 1998, s. 287). Eserlerde ergenlik dönemini yaşayan büyük

çocuklar, aile ve çevresinin kendisine bir yetişkin gibi davranmasını ister. Çocuk, misafirlerin eve geleceği bir gün, annesine misafirler ve arkadaşlarının yanında ona küçük bir çocuk gibi seni seviyorum oğlum gibi sözler söylememesini ister. Anne, “Anladım, seni sevdiğimi söyleyemeyecek miyim yani?” diyerek şaşkınlığını dile getirince: “Başka sözcüklerle söyle, ben anlarım. Ama herkesin önünde ‘Seni Seviyorum’, ‘Gel öpeyim’ falan gibi sözler...” kullanmamasını belirtir. Savunma konumunda olan anne, bu çatışmada da oğlunu anlayışla karşılar. Birbirlerine karşı sevgilerini “Bütün ağaçlar...” gibi şifreli kelime gruplarıyla ifade etme konusunda anlaşılır (OBÇ. 34). Yazar, bu bölümü havada kalmış bir çatışma olarak değil, uzlaşıya varılan, olumlu sonuçlanmış bir sonla bitirir.

Yüksek duygusallıklar yaşayan ergenler, bu dönemde karşı cinse ilgi duymalarından kaynaklanan duygu fırtınaları yaşar. Kızı bir gün annesine kaç yaşında evlendiğini sorar. Daha sonra da yakışıklı bir delikanlıyla tanıştığını ve onunla evleneceğini söylemesi üzerine anne şaşkınlığa düşer:

“Ne yapacağım ben şimdi? İlk aşkı olmalı bu. Sert çıksam, uzaklaşabilir benden. Bir daha da hiçbir şeyini anlatmaz. Yumuşak davransam, şımarıp şu yakışıklı dediği çocuğa yüz verebilir. Ben de ilk kez aşık olduğumda onun yaşındaydım galiba. Babamdan yediğim onca dayak, yalnızca pencereden ona el salladığım için değil miydi? Şu işe bak! Zaman neleri değiştirmiyor ki”

gibi cümlelerle bir iç çatışma yaşar. Hemen kendini toparlayan anne, bu tür duyguların geçici olduğunu ve evlenmek için en az on-on beş yıl beklemesi gerektiğini söyler. Kız ise bunun uzun bir süre olduğunu ve insanın bu sürede yaşlanacağına vurgu yapar (KBCÇ. 40). Yazar, bu diyalogda da çatışmayı olumlu ya da olumsuz bir sonla bitiremez. Çatışmayı askıda bırakır. Daha çok annenin çaresizliğine vurgu yapıp onun iç çatışmasını ön plana çıkarır.

Eserlerde, aile ortamında ihtiyaç duyulduğunda alışverişe kimin gideceği, verilen harçlığın azlığı-çokluğu, aynı odanın kardeşler arasında paylaşılması ve yaramazlıktan kaynaklanan çatışmalara da yer verilir. Alışverişe kimin gideceği konusu çocuklar arasında yaşanan ve anne babayı da etkileyen bir çatışmadır. Sofrayı hazırlayan anne, evde ekmeğin olmadığını görünce televizyon izleyen büyük oğlundan ekmeğin almasını ister. Çocuk ise maç izlediğini söyleyerek “Hem neden hep ben gidiyorum? Kardeşimi gönder” diye cevap verir. Küçük kardeş de gitmek istemediğini söyleyince aralarında bir tartışma çıkar. Çocuklarını ikna edemeyen anne: “Anlaşıldı, ekmeğin almaya yine ben gidiyorum. Ya, aslında zaten sonunda hep ben gitmiyorum mu? Niye sorun çıkarıyorum ki?” diyerek geri adım atar (OBÇ. 21-22). Yazar, çocuklar arasında yaşanması gereken çatışmayı arka plana atıp anneyi merkeze çekmek ve ona geri adım attırmakla çatışma gerçekliğini zayıflatıp dozunu düşürmüştür.

Sıkça yaşanan çatışmalardan bir diğeri de çocuklar tarafından harçlıkların yetersiz görülmesidir. *Oğlum Ben Çocukken'* de çocuklar, harçlıkların biraz daha arttırılmasını ister. Anne ise okulla ilgili her türlü masraflarının karşılandığını, okula servisle gelip gittiklerini dolayısıyla verilen harçlığın yeterli olduğunu söyler. Ancak çocuklar, okulda hamburger fiyatlarının arttığını belirtir. Anne, yine kendi çocukluk yıllarından örneklerle ikna etmeye çalışır. Fakat başaramaz ve geri adım atarak çocukların harçlıklarını yükseltir.

Akal, bu bölümde çatışmayı diğerlerinden farklı bitirir. Diğerlerinde ilgisiz ve pervasız çocuklar karşısında pasif ve geri adım atan bir annenin bulunması nedeniyle olayların çatışma gerçeğine uymadığı söylenebilir. Oysa bu bölümde çatışma ideal bir şekilde sonuçlanır. Zira çocuklar harçlıklarından artan parayla annelerine güzellik kremi almayı planlarken; anne de harçlıkları arttırarak onlara güven duyduğunu hissettirmek ister. Eserlerde bu tür iletilerin sezdirme yöntemiyle verilmesi onu nitelikli bir konuma çıkarır.

Sonuç

Aytül Akal, çocuğun dünyasını yaşamın gerçekleri ekseninde başarılı bir şekilde kurgulayan yazarlardandır. Çalışmaya konu olan her iki eserde ergenlerin günlük yaşamda karşılaştığı aile içi çatışmalar ele alınmıştır. Eserlerin isimleri kuşak çatışmalarını çağrışırsa da kişi kişi çatışmalarının ağırlıkta olduğu ve kişinin kendisiyle olan çatışmalarına da yer yer değinildiği söylenebilir. Çatışmalar üzerine kurgulanan olayların diyaloglarla desteklenmesi eserlerin çekiciliğini ve okunurluğunu arttırmaktadır. Eserlerdeki asıl kişi, çocuklarını olumsuz davranışlardan kurtarıp farklı şeylere yönlendirmek isteyen, olumsuz tepkiyle karşılaşınca da kendi çocukluk yıllarından örnekler vererek onları ikna etmeye çalışan bir annedir. Fakat annenin pasif bir anne tipi olarak yansıtılması, çocukların da söylenen her cümleye hazır cevaplarıyla birer mizah ustası olarak karşılık vermeleri çatışma gerçekliğini zedelemektedir. Zira anne hemen her çatışma sonrasında kendi isteklerinden vazgeçip geri adım atarak çocuklarına uyar. Oysa yaşanan her çatışmanın olumlu veya olumsuz bir çıkarımla bitmesi gerekmektedir. Bu gerçek, çocuk kitaplarında özenle dikkate alınmalı, mesajlar ve göndermelerle desteklenmelidir.

Kendisi de bir anne olan yazar, hem anlatıcı hem de asıl kişi olarak olayların merkezine bir anneyi yerleştirir. Yazara kolaylık sağladığı düşünülen bu durum, yetişkin okuyucuların empati yapıp çocukları anlaması, çocukların da anneyi anlaması açısından olumlu bir sonuç doğurabilir. Ancak eserlerin çocuklar için yazıldığı ve okuyucunun eserin asıl kişisiyle özdeşim kurduğu düşünüldüğünde, olayların merkezinde annenin değil de çocukların/çocuğun olması gerekmektedir.

Eserlerde ergenlerin aile içi çatışmaları konu edinilmiş olması önem arz etmektedir. Kitapların bu amaçla kurgulandığı açıkça sezilmese de ebeveynlerin/eğitimcilerin ergenliği yaşayan bireylere nasıl davranması gerektiği konusunda örtük iletilere yer verdiği söylenebilir.

Yazar, anlatımında dikte edicilikten uzak sezdirme yöntemine yakın mizahî bir üslup kullanır. Bu üslup, anlatıya çekicilik ve akıcılık kazandırmakla birlikte okumayı teşvik eder, bireyin dil becerilerinin gelişimine katkılar sağlar. Ancak anne ile çocuklar arasında abartılı mizah öğelerinin kullanılması, gerçekçi olmadığı gibi değer aktarımına da uygun düşmemektedir. Eserlere bu açıdan bakıldığında yazarın mesaj verme ya da değer aktarımında bulunma kaygısının olmadığı, daha çok günlük yaşamdaki çatışmaları olduğu gibi yansıtmak ve mizahi bir üslup kullanarak hoşça vakit geçirmeyi amaçladığı söylenebilir. Yazar, bu üslubu edinmek için annenin ciddiyeti karşısında çocuklara dalgacı bir tutum sergiler. Anne ile çocuklar arasındaki diyaloglar annenin otoritesini zayıflattığı gibi büyüklere duyulan saygının da ihmal edildiğini gösterir. Bu durumun da değer aktarımı açısından olumsuz sonuçlar doğurduğu söylenebilir.

Çocuk edebiyatı yazarlarının diğer yazarlara göre daha seçici ve özenli olması gerçeği unutulmamalıdır. Yazar, her şeyden önce çocuk edebiyatının niteliklerine hâkim olmalı; pedagog, psikolog ve eğitim bilimleri uzmanlarından destek almalıdır. Bilhassa hitap edeceği yaş grubunu belirleyip o grubunun özellik ve beklentilerini dikte alarak anlatının kurgusunu ve diğer unsurlarını inşa etmelidir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Ö. (1999). Aytül Akal'ın çocuk kitaplarına iç ve dış yapı açısından bakış, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32(1), 139-144.
- Akal, A. (2011). *Oğlum ben çocukken* (8. baskı). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2012). *Kızım ben çocukken* (9. baskı). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 40-63.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş.ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çaplı, O. (1997). *Çocukların gençlerin eğitimi* (4. baskı). Ankara: Tekışık Matbaası.
- Ertem, Ü. ve Yazıcı, S. (2006). Ergenlik döneminde psiko-sosyal sorunlar ve depresyon. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 8(3), 7-12.
- Gordon, T. (2016). *Etkili anne-baba eğitimi*. (D. Tekin ve N. Özkan, Çev.). İstanbul: Profil Yayıncılık.(Orijinal çalışma basım tarihi 2009.)

- Güler, İ. (2013). *Kentli ön ergen (12-14 yaş) öğrencilerin ebeveynleri ile zıtlasma/çatışma nedenleri üzerine bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, A. İ. (2014). Abdullah Ziya Kozanoğlu' Romanlarının Gençlerin Duygusal Gelişimine Etkileri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(10), 133-154.
- Kelly, J. (2006). An Overview of Conflict, Dimensions of Critical Care Nursing, *Lippincott Williams & Wilkins Premier Journal Collection*. 25 (1), 22-28.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat* (6. baskı). İzmir: Tudem Yayınları.
- Solak, Ö. (2012) Aytül Akal'ın "Babam Duymasın" adlı öyküsündeki çatışma yapısının çocuğa göreliği, *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu*.
- Yalçın, A. , Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı* (1.baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi* (16. baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yeşilyaprak, B. (1989). *Kuşak Çatışması*, Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi
- Yıldırım, A. , Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Gençlik çağı* (9.baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zengin, N. (2000). *Gençlik edebiyat ve eğitim değerleri açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun dünkü Türkiye dizisindeki tarihi romanlarının incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.